ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 10.12.2004
COM(2004)793 τελικό

# ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

## Χορήγηση έκτακτης χρηματοδοτικής συνδρομής στην Αρμενία, τη Γεωργία και το Τατζικιστάν

{SEC(2004)1635}

## 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η απόφαση του Συμβουλίου 97/787/ΕΚ της 17ης Νοεμβρίου 1997 για τη χορήγηση έκτακτης χρηματοδοτικής συνδρομής στην Αρμενία και τη Γεωργία όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση του Συμβουλίου 2000/244/ΕΚ της 20ής Μαρτίου 2000 ώστε να επεκταθεί η συνδρομή στο Τατζικιστάν, καθορίζει στο άρθρο 1 παράγραφος 3 ότι η περίοδος κατά την οποία το μη επιστρεπτέο τμήμα αυτής της ενίσχυσης διατίθεται σε διαδοχικές δόσεις στις δικαιούχες χώρες, λήγει το 2004. Επίσης, η απόφαση καθορίζει στο άρθρο 5 παράγραφος 2 ότι *«Πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 2004 το αργότερο, το Συμβούλιο θα εξετάσει την εφαρμογή της παρούσας απόφασης μέχρι την ημερομηνία αυτή βάσει συνολικής έκθεσης της Επιτροπής, η οποία θα υποβληθεί επίσης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.»* Η παρούσα έκθεση εκπονείται κατ' εφαρμογή της εν λόγω διάταξης της απόφασης του Συμβουλίου.

## 2. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΧΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΜΕΝΙΑ, ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΤΑΤΖΙΚΙΣΤΑΝ

Το πρόγραμμα έκτακτης χρηματοδοτικής συνδρομής (ΕΧΣ) υπέρ της Αρμενίας, της Γεωργίας και του Τατζικιστάν απέβλεπε στη χρηματοδοτική υποστήριξη των τριών χωρών οι οποίες αντιμετώπιζαν ιδιαίτερα κρίσιμες οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις στο πλαίσιο των μεταρρυθμίσεων και της μετάβασης σε οικονομία της αγοράς, οι οποίες υλοποιούνται με την υποστήριξη διεθνών χρηματοδοτικών οργανισμών (IFIs). Μέχρι την εκπόνηση του προγράμματος ΕΧΣ η Αρμενία και η Γεωργία εφάρμοζαν ήδη συνεκτικά προγράμματα προσαρμογής και μεταρρυθμίσεων μέσω της ενισχυμένης διευκόλυνσης διαρθρωτικών προσαρμογών (ESAF) του ΔΝΤ. Το Τατζικιστάν βρισκόταν ακόμη στα πρώτα στάδια προετοιμασίας ανάλογου προγράμματος.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της εφαρμογής αυτών των προγραμμάτων ήταν η ύπαρξη σημαντικών καθυστερημένων εξωτερικών πληρωμών προς την Κοινότητα, που προέρχονταν από τα κοινοτικά δάνεια προς τις τρεις χώρες στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Οι καθυστερημένες αυτές οφειλές έπρεπε να τακτοποιηθούν ώστε να επιτρέψουν στην Αρμενία, τη Γεωργία και το Τατζικιστάν να χρησιμοποιήσουν όλους τους διαθέσιμους χρηματοδοτικούς πόρους για την υποστήριξη των μεταρρυθμίσεων και τη χαλάρωση της κοινωνικής πίεσης από τα συνοδευτικά μέτρα λιτότητας.

Τον Νοέμβριο του 1997, το Συμβούλιο ενέκρινε μια πρώτη απόφαση για ένα πρόγραμμα ΕΧΣ υπέρ της Αρμενίας και της Γεωργίας (Απόφαση του Συμβουλίου 97/787/ΕΚ). Βάσει της απόφασης αυτής, η Κοινότητα διέθετε στις δύο χώρες ένα χρηματοδοτικό πακέτο που αποτελείτο από συνδυασμό μακροπρόθεσμων δανείων και μη επιστρεπτέων ενισχύσεων. Το δάνειο ανερχόταν σε 170 εκατ. ευρώ κατ' ανώτατο όριο, με μέγιστη διάρκεια 15 έτη και περίοδο χάριτος 10 ετών. Το μη επιστρεπτέο τμήμα της ενίσχυσης συνίστατο σε ποσό 85 εκατ. ευρώ, το οποίο θα εκταμιευόταν κατά την περίοδο 1997-2002 σε διαδοχικές δόσεις. Η Αρμενία και η Γεωργία θα λάμβαναν μακροπρόθεσμα δάνεια και μη επιστρεπτέες ενισχύσεις ύψους αντίστοιχα 28 και 110 εκατ. ευρώ (δάνεια) και 30 και 55 εκατ. ευρώ (μη επιστρεπτέες ενισχύσεις).

Την εποχή κατά την οποία ελήφθη η απόφαση ΕΧΣ της Αρμενίας και της Γεωργίας, το Συμβούλιο συμφώνησε επίσης να εξετάσει ανάλογη απόφαση για το Τατζικιστάν μόλις το επιτρέψουν οι περιστάσεις. Συνεπώς, όταν το Τατζικιστάν ξεκίνησε σύντομα ένα πρόγραμμα προσαρμογής και μεταρρυθμίσεων με την υποστήριξη διεθνών χρηματοδοτικών οργανισμών

(τον Ιούνιο του 1998 εγκρίθηκε χρηματοδοτική ρύθμιση με το ΔΝΤ βάσει ενισχυμένης διευκόλυνσης διαρθρωτικών προσαρμογών (ESAF)), η Επιτροπή πρότεινε την επέκταση του προγράμματος στο Τατζικιστάν. Τον Μάριο 2000, εγκρίθηκε για το σκοπό αυτό απόφαση του Συμβουλίου για την τροποποίηση της απόφασης 97/787/ΕΚ (απόφαση του Συμβουλίου 2000/244/ΕΚ). Στο Τατζικιστάν χορηγήθηκε χρηματοδοτική ενίσχυση 95 εκατ. ευρώ κατ' ανώτατο όριο (δάνειο 60 εκατ. ευρώ και μη επιστρεπτέες ενισχύσεις 35 εκατ. ευρώ). Η ίδια απόφαση του Συμβουλίου προέβλεπε την αύξηση του συνολικού ποσού μη επιστρεπτέων ενισχύσεων για τη Γεωργία στα 65 εκατ. ευρώ και παρέτεινε την περίοδο εφαρμογής του προγράμματος ως το 2004.

Το πρόγραμμα ΕΧΣ σχεδιάστηκε ως συμπληρωματική χρηματοδότηση σε σχέση με αυτή των διεθνών χρηματοδοτικών οργανισμών. Οι εκταμιεύσεις πραγματοποιήθηκαν υπό τον όρο της ικανοποιητικής εφαρμογής από τους δικαιούχους των χρηματοδοτικών τους συμφωνιών με το ΔΝΤ. Ταυτόχρονα, ο ρητός στόχος του προγράμματος να υποστηρίξει τη χρηματοδοτική βιωσιμότητα και να επιτρέψει στις δικαιούχες χώρες να μειώσουν τις εξωτερικές τους υποχρεώσεις αντικατοπτρίστηκε με τη σύνδεση της εκταμίευσης της συνδρομής με τη μείωση του χρέους των δικαιούχων χωρών. Έτσι, η εκταμίευση των δανείων και των αρχικών δόσεων των μη επιστρεπτέων ενισχύσεων έγινε αφού οι δικαιούχες χώρες εξόφλησαν ολόκληρο το ποσό των υποχρεώσεων τους προς την Κοινότητα. Η εκταμίευση των επόμενων δόσεων των μη επιστρεπτέων ενισχύσεων συνδέεται με την πρόωρη αποπληρωμή του χρέους των δικαιούχων χωρών στην Κοινότητα που απορρέει από δάνεια τα οποία είχαν εκταμιευθεί βάσει προγράμματος ΕΧΣ. Ένας από τους στόχους του προγράμματος ήταν να επιτρέψει στις δικαιούχες χώρες να φθάσουν σε κάποιο σημείο στο τέλος της περιόδου εφαρμογής της ΕΧΣ όπου οι οικονομικές τους υποχρεώσεις προς την Κοινότητα θα ήταν είτε μηδενικές είτε ουσιωδώς χαμηλότερες απ' ό,τι στο σημείο εκείνο.

Η εκταμίευση των δόσεων των μη επιστρεπτέων ενισχύσεων (εκτός από την αρχική δόση) καταβάλλονται επίσης υπό τον όρο εφαρμογής των μέτρων διαρθρωτικής πολιτικής που συμφωνήθηκαν μεταξύ των δύο μερών. Οι διαρθρωτικοί όροι για την καταβολή της ΕΧΣ βασίζεται στα οικονομικά προγράμματα των αρχών και έχουν ιδιαίτερα ως στόχο τη βελτίωση του εξωτερικού ισοζυγίου των δικαιούχων χωρών. Ειδικότεροι τομείς στους οποίους στοχεύουν οι διαρθρωτικοί όροι της Επιτροπής είναι οι μεταρρυθμίσεις των δημοσίων οικονομικών, η δημόσια διοίκηση (περιλαμβανομένης και της καταπολέμησης της διαφθοράς), ο χρηματοδοτικός τομέας, οι ιδιωτικοποιήσεις, η εταιρική διακυβέρνηση κλπ. Μπορούν επίσης να περιληφθούν και ειδικά μέτρα που να αντικατοπτρίζουν τις προτεραιότητες της Κοινότητας στις διμερείς σχέσεις της με τις δικαιούχες χώρες, για παράδειγμα μέτρα στους τομείς της εμπορικής πολιτικής ή σε διάφορους τομείς της οικονομικής συνεργασίας που καλύπτονται από διμερείς συμφωνίες συνεργασίας. Οι τομείς των διαρθρωτικών πολιτικών τους οποίους στοχεύει η Επιτροπή μέσω των διαρθρωτικών όρων από τους οποίους εξαρτάται η εκταμίευση των μη επιστρεπτέων ενισχύσεων για τρίτες χώρες συνοψίζονται στον πίνακα 1 του παραρτήματος της παρούσας έκθεσης.

## 3. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΠΟΦΑΣΗΣ 1997/2000

### 3.1. Θεσμικό πλαίσιο

Μετά την έγκριση από το Συμβούλιο της απόφασης για τη χορήγηση ΕΧΣ στην Αρμενία και στη Γεωργία, η Επιτροπή και οι αρχές των δύο χωρών διαπραγματεύθηκαν τους όρους και τις προϋποθέσεις της πράξης. Οι γενικές παράμετροι των πράξεων, όπως τα ανώτατα ποσά και οι ημερομηνίες καταβολής των ετησίων δόσεων μη επιστρεπτέων ενισχύσεων καθώς και οι

πρόωρες αποπληρωμές του χρέους, καθορίστηκαν στα μνημόνια συμφωνίας (MOU) που συνάφθηκαν, εκ μέρους της Κοινότητας, από την Επιτροπή και τις κυβερνήσεις και τις κεντρικές τράπεζες των δικαιούχων χωρών. Οι ιδιαίτεροι χρηματοδοτικοί όροι των δανείων καθορίστηκαν στις συμφωνίες σύναψης δανείων που συνάφθηκαν ταυτόχρονα. Τελικά, τα μνημόνια συμφωνίας και οι συμφωνίες σύναψης δανείων υπογράφηκαν τον Δεκέμβριο 1997 (με τη Γεωργία) και τον Δεκέμβριο 1998 (με την Αρμενία). Μετά την έγκριση της απόφασης του Συμβουλίου 2000/244/ΕΚ, συνάφθηκε μνημόνιο συμφωνίας και συμφωνία σύναψης δανείου μεταξύ της Επιτροπής και του Τατζικιστάν τον Ιανουάριο του 2001. Επίσης, προκειμένου να αντικατοπτριστεί η παράταση της διάρκειας του προγράμματος και η αύξηση της χορήγησης μη επιστρεπτέων ενισχύσεων στη Γεωργία, υπογράφηκαν νέα μνημόνια συμφωνίας με την Αρμενία (τον Αύγουστο του 2001) και τη Γεωργία (τον Ιούλιο του 2001).

Οι βασικές παράμετροι της πράξης ΕΧΣ υπέρ των τριών χωρών όπως καθορίζονται στο μνημόνιο συμφωνίας (αναθεωρημένα μνημόνια συμφωνίας για την Αρμενία και τη Γεωργία) συνοψίζονται στον πίνακα 2 του παραρτήματος. Προβλεπόταν ότι στο τέλος της εφαρμογής του προγράμματος, η Αρμενία δεν θα είχε πλέον εκκρεμείς οικονομικές υποχρεώσεις έναντι της Κοινότητας και ότι οι υποχρεώσεις της Γεωργίας και του Τατζικιστάν θα είχαν μειωθεί σε ανεκτά επίπεδα).

Η εφαρμογή του προγράμματος ΕΧΣ μεταξύ του 1998 (αρχικές εκταμιεύσεις προς τη Γεωργία και την Αρμενία) και του τρίτου τριμήνου του 2004 καθώς και οι προθέσεις της Επιτροπής για το υπόλοιπο του τρέχοντος έτους και την αρχή του 2005 παρατίθενται λεπτομερώς στη συνέχεια. Οι πίνακες 3 και 4 του παραρτήματος παρουσιάζουν τα ποσοτικά αποτελέσματα του προγράμματος.

### 3.2. Αρμενία

Η εφαρμογή του προγράμματος ΕΧΣ υπέρ της Αρμενίας ξεκίνησε τον Δεκέμβριο του 1998, όταν η Αρμενία εξόφλησε τις καθυστερημένες οφειλές προς την Κοινότητα (51 εκατ. ευρώ). Το γεγονός αυτό επέτρεψε την εκταμίευση από την Επιτροπή του νέου δανείου (28 εκατ. ευρώ) και της πρώτης δόσης μη επιστρεπτέας ενίσχυσης (8 εκατ. ευρώ).

Το 1999-2000 εκταμιεύθηκε μια επιπλέον δόση μη επιστρεπτέας ενίσχυσης προς την Αρμενία (4 εκατ. ευρώ). Η εκταμίευση που πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 1999 βασίστηκε στα αποτελέσματα της εξέτασης τήρησης των όρων που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 1999. Η Αρμενία, από την πλευρά της, είχε μειώσει τη θέση της ως οφειλέτριας έναντι της Κοινότητας κατά 5 εκατ. ευρώ. Η εφαρμογή του προγράμματος διακόπηκε το 2000 λόγω της αδυναμίας της Αρμενίας να συνάψει νέα χρηματοδοτική συμφωνία με το ΔΝΤ μετά τη λήξη της ενισχυμένης διευκόλυνσης διαρθρωτικών προσαρμογών (ESAF) τον Δεκέμβριο του 1999. Το πρόγραμμα συνεχίστηκε το 2001, μετά την έγκριση από το ΔΝΤ τριετούς προγράμματος στο πλαίσιο της διευκόλυνσης για τη μείωση της φτώχειας και την ανάπτυξη (PRGF – η διευκόλυνση που αντικατέστησε την ESAF) τον Μάιο του 2001. Η ρύθμιση αυτή λήγει τον Δεκέμβριο του 2004.

Βάσει του πολιτικού πλαισίου που καθορίζει το πρόγραμμα PRGF, η Επιτροπή πραγματοποίησε τρεις αποστολές επιθεώρησης που αντιστοιχούν στις τρεις ετήσιες δόσεις της ΕΧΣ – τον Ιούνιο του 2001, τον Ιούνιο του 2002 και τον Δεκέμβριο του 2003. Κάθε φορά, τα ποσά των δόσεων και των πρόωρων αποπληρωμών καθορίστηκαν αντίστοιχα σε 5,5 εκατ. ευρώ και 7 εκατ. ευρώ. Οι αντίστοιχες πληρωμές πραγματοποιήθηκαν στις αρχές του 2002, τα τέλη του 2002 και τον Ιούνιο του 2004. Μετά τις συγκεκριμένες πράξεις, το χρέος της Αρμενίας έναντι της Κοινότητας μειώθηκε σε 2 εκατ. ευρώ. Η εκταμίευση της τελευταίας

δόσης βάσει του προγράμματος ΕΧΣ (1,5 εκατ. ευρώ) αναμένεται να πραγματοποιηθεί το 2005, αφού η Αρμενία εξοφλήσει την τελευταία δόση του κοινοτικού δανείου του 1998. Έτσι, στις αρχές της επόμενης χρονιάς αναμένεται το πρόγραμμα ΕΧΣ για την Αρμενία να έχει επιτύχει πλήρως τους στόχους του σε ό,τι αφορά τόσο τις καταβολές των μη επιστρεπτέων ενισχύσεων όσο και την πρόωρη αποπληρωμή των δανείων (η Αρμενία θα έχει εξοφλήσει το σύνολο του χρέους της έναντι της Κοινότητας).

### 3.3. Γεωργία

Η εφαρμογή του προγράμματος ΕΧΣ υπέρ της Γεωργίας ξεκίνησε τον Ιούλιο του 1998, όταν η Γεωργία διακανόνισε τις καθυστερημένες οφειλές της έναντι της Κοινότητας (131 εκατ. ευρώ) και η Κοινότητας στη συνέχεια εκταμίευσε το δάνειό της ύψους 110 εκατ. ευρώ και την πρώτη δόση μη επιστρεπτέας ενίσχυσης ύψους 10 εκατ. ευρώ.

Η δεύτερη δόση της μη επιστρεπτέας ενίσχυσης (9 εκατ. ευρώ) εκταμιεύθηκε τον Σεπτέμβριο του 1999, αφού η Γεωργία προέβη σε πρώιμη αποπληρωμή 10 εκατ. ευρώ του χρέους της έναντι της Κοινότητας. Η εφαρμογή του προγράμματος διακόπηκε το 2000 όταν οι γεωργιανές αρχές δεν μπόρεσαν να καταλήξουν σε συμφωνία με το ΔΝΤ σχετικά με νέες χρηματοδοτικές ρυθμίσεις (η ενισχυμένη διευκόλυνση διαρθρωτικών προσαρμογών έληξε τον Αύγουστο του 1999) και συνεχίστηκε το 2001, μετά την έγκριση από το ΔΝΤ ενός τριετούς προγράμματος PRGF τον Ιανουάριο του 2001. Με βάση τη μεικτή εικόνα των μακροοικονομικών επιδόσεων της Γεωργίας και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, η Επιτροπή αποφάσισε να εκταμιεύσει μέρος μόνο της δόσης του 2001 (6 εκατ. ευρώ) και να εξαρτήσει την εκταμίευση του υπόλοιπου (5,5 εκατ. ευρώ) από την περαιτέρω πρόοδο των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Πριν από την εκταμίευση της πρώτης υποδόσης τον Δεκέμβριο του 2001, η Γεωργία προέβη σε πρώιμη αποπληρωμή προς την Κοινότητα ύψους 8 εκατ. ευρώ. Στη συνέχεια, λόγω της σοβαρής επιδείνωσης της πολιτικής κατάστασης στη Γεωργία το δεύτερο εξάμηνο του 2001, δεν σημειώθηκε ουσιαστική πρόοδος στις διαρθρωτικές ρυθμίσεις για το μεγαλύτερο μέρος του έτους. Η εφαρμογή του προγράμματος ΕΧΣ διακόπηκε για άλλη μια φορά για να συνεχιστεί το 2004 μετά την πολιτική αλλαγή στη Γεωργία τον Νοέμβριο του 2003.

Η νέα κυβέρνηση της Γεωργίας ξεκίνησε ένα νέο γύρο προσαρμογής και μεταρρυθμίσεων. Η στρατηγική των νέων αρχών της χώρας κέρδισε την υποστήριξη των διεθνών χρηματοδοτικών οργανισμών – εγκρίθηκαν ένα νέο πρόγραμμα PRGF και νέες πιστώσεις προσαρμογής αντίστοιχα από το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα καθώς και τη διεθνή κοινότητα δωρητών τον περασμένο Ιούνιο. Ενεργοποιήθηκε επίσης το πρόγραμμα ΕΧΣ. Πρώτο βήμα του θα είναι η εκταμίευση μιας δόσης μη επιστρεπτέας ενίσχυσης ύψους 6,5 εκατ. ευρώ, βάσει των αποτελεσμάτων της εξέτασης της πολιτικής που πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 2002 αλλά δεν ολοκληρώθηκε ποτέ (σύντομα μετά την εξέταση το πρόγραμμα της Γεωργίας υπό την εποπτεία του ΔΝΤ «εκτροχιάστηκε» και η εκταμίευση ανεστάλη). Της καταβολής της δόσης μη επιστρεπτέας ενίσχυσης θα προηγηθεί πρώιμη αποπληρωμή από τη Γεωργία ισόποσου ύψους στην Κοινότητα για το δάνειο του 1998. Μετά την πράξη αυτή, οι εκταμιεύσεις της ΕΧΣ προς τη Γεωργία θα φθάσουν τα 31,5 εκατ. ευρώ (από ανώτατο ποσό 65 εκατ. ευρώ) και η Γεωργία θα έχει μειώσει τη χρεωστική της θέση έναντι της Κοινότητας κατά 24,5 εκατ. ευρώ.

Οι γεωργιανές αρχές επιθυμούν να επωφεληθούν από την ευνοϊκή οικονομική συγκυρία ώστε να μειώσουν ακόμη περισσότερο τη χρεωστική θέση της χώρας έναντι της Κοινότητας, βελτιώνοντας έτσι τη μεσοπρόθεσμη πιστοληπτική ικανότητα της χώρας. Με την προοπτική αυτή, έχουν ήδη ζητήσει από την ΕΕ τη συνέχιση της εφαρμογής της ΕΧΣ και αναμένουν ότι

η χρηματοδοτική στήριξη της Κοινότητας θα βοηθήσει τη χώρα να μειώσει το εξωτερικό της χρέος σε χαμηλότερα επίπεδα.

### 3.4. Τατζικιστάν

Η εφαρμογή του προγράμματος στο Τατζικιστάν ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2001 όταν η Κοινότητα χορήγησε το νέο δάνειο (60 εκατ. ευρώ) και την πρώτη δόση μη επιστρεπτέας ενίσχυσης (7 εκατ. ευρώ). Πριν από τις εκταμιεύσεις αυτές, το Τατζικιστάν αποπλήρωσε τις καθυστερημένες οφειλές της χώρας στην Κοινότητα ύψους περίπου 79 εκατ. ευρώ.

Τον Δεκέμβριο του 2001 εκταμιεύθηκε μια ακόμη δόση ύψους 7 εκατ. ευρώ. Το ύψος της πρώιμης αποπληρωμής χρέους της χώρας προς την Κοινότητα καθορίστηκε στα 8 εκατ. ευρώ, ποσό ουσιωδώς χαμηλότερο από το ανώτατο όριο της πρώιμης αποπληρωμής που καθορίζεται στο διμερές μνημόνιο συμφωνίας (12 εκατ. ευρώ). Η Επιτροπή έκρινε ότι η οικονομική κατάσταση του Τατζικιστάν δικαιολογούσε τον περιορισμό της μείωσης της καθαρής χρεωστικής του θέσης σε μικρότερο ποσό.

Η Επιτροπή πραγματοποίησε δύο επιπλέον εξετάσεις του προγράμματος στο Τατζικιστάν – το 2002 (Ιούνιος) και το 2004 (Μάρτιο και Ιούνιος). Η εκταμίευση της τρίτης ετήσιας δόσης πραγματοποιήθηκε στις αρχές του 2003 μετά την έγκριση από το ΔΝΤ τον Δεκέμβριο του 2002 μιας νέας ρύθμισης PRGF που αντικαθιστούσε το προηγούμενο πρόγραμμα ESAF/PRGF το οποίο έληξε τον Δεκέμβριο του 2001. Η νέα αυτή ρύθμιση λήγει τον Δεκέμβριο του 2005. Η εκταμίευση της τέταρτης δόσης σχεδιάζεται να πραγματοποιηθεί πριν από το τέλος του 2004. Οι δύο δόσεις ύψους 7 εκατ. ευρώ και η εκταμίευσή τους συνδέονται με την πρόωρη αποπληρωμή 8 εκατ. ευρώ (ποσό εύλογο σε σχέση με τους χρηματοδοτικούς περιορισμούς της χώρας).

Μια ακόμη δόση 7 εκατ. ευρώ αναμένεται να εκταμιευθεί στις αρχές του 2005. Το ύψος της αντίστοιχης πρόωρης αποπληρωμής θα καθοριστεί κατά την εξέταση του προγράμματος. Με τις πράξεις του 2004 και των αρχών του 2005, θα έχει χρησιμοποιηθεί ολόκληρο το ποσό των μη επιστρεπτέων ενισχύσεων που είχε προβλεφθεί για το Τατζικιστάν. Το χρέος του Τατζικιστάν έναντι της Κοινότητας αναμένεται να μειωθεί σε 28 εκατ. ευρώ (εφόσον η πρόωρη αποπληρωμή είναι και πάλι ύψους 8 εκατ. ευρώ).

Μελλοντικά, το Τατζικιστάν αναμένεται να συνεχίσει την πολιτικής της πρόωρης αποπληρωμής του χρέους του προς την Κοινότητα ώστε να βελτιώσει τη μεσοπρόθεσμη πιστοληπτική του ικανότητα, κάτι που ίσως χρειαστεί συνέχιση της ΕΧΣ.

## 4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΧΣ

Συμβάλλοντας στη διαδικασία προσαρμογής και μεταρρύθμισης των τριών χωρών σε ένα ευρύτερο πλαίσιο οικονομικής υποστήριξης από τους διεθνείς χρηματοδοτικούς οργανισμούς, το πρόγραμμα έκτακτης χρηματοδοτικής συνδρομής είχε ουσιώδη οφέλη για την Αρμενία, τη Γεωργία και το Τατζικιστάν. Ο τομέας όπου η συμβολή της ΕΧΣ ήταν πιθανότατα περισσότερο αποφασιστική ήταν η στήριξη των τριών χωρών προκειμένου να μειώσουν το εξωτερικό τους χρέος και ως εκ τούτου να βελτιώσουν τη μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη πιστοληπτική τους ικανότητα. Κατά το πρώτο στάδιο της εφαρμογής του προγράμματος (εκταμίευση των δανείων και των αρχικών δόσεων μη επιστρεπτέων ενισχύσεων), η Αρμενία, η Γεωργία και το Τατζικιστάν μπόρεσαν να διακανονίσουν τις καθυστερημένες οφειλές τους προς την Κοινότητα και με τον τρόπο αυτό να εξομαλύνουν τις οικονομικές τους σχέσεις με

την Ευρωπαϊκή Ένωση και την ευρύτερη κοινότητα των δωρητών. Η εκταμίευση των μη επιστρεπτέων ενισχύσεων στη συνέχεια επέτρεψε στις τρεις χώρες να μειώσουν περαιτέρω το χρέος τους έναντι της Κοινότητας και έτσι να πλησιάσουν περισσότερο το στόχο της βιώσιμης δημοσιονομικής θέσης. Αυτό ισχύει κυρίως για την Αρμενία και το Τατζικιστάν. Το χρέος της Αρμενίας προς την Κοινότητα υπερέβαινε τα 50 εκατ. ευρώ όταν ξεκίνησε το πρόγραμμα και αναμένεται να γίνει μηδενικό. Το χρέος του Τατζικιστάν πλησίαζε τα 80 εκατ. ευρώ και θα περιοριστεί κάτω από τα 30 εκατ. ευρώ. Τα αποτελέσματα του προγράμματος είναι πιο περιορισμένα για τη Γεωργία. Η χώρα αυτή θα συνεχίσει να οφείλει στην Κοινότητα πάνω από 85 εκατ. ευρώ (έναντι άνω των 130 εκατ. ευρώ το 1998).

Η συμβολή της κοινοτικής ΕΧΣ σε άλλες συνιστώσες της διαδικασίας προσαρμογής και μεταρρυθμίσεων για τις δικαιούχες χώρες υλοποιήθηκε κυρίως μέσω της στήριξης συγκεκριμένων διαρθρωτικών πολιτικών υπό ορισμένους όρους (βλέπε επίσης κεφάλαιο 2 και πίνακα 1 του παραρτήματος). Η συμβολή αυτή πρέπει να αξιολογηθεί σε ένα γενικότερο πλαίσιο αξιολόγησης της προόδου των οικονομικών μεταρρυθμίσεων κατά την περίοδο εφαρμογής του προγράμματος.

Στην **Αρμενία**, η οικονομική ανάκαμψη ξεκίνησε ήδη το 1995 και επιταχύνθηκε με τη ρύθμιση ESAF/PRGF του ΔΝΤ από το 1996 έως το 1999. Το πρόγραμμα ΕΧΣ ξεκίνησε την κρίσιμη εκείνη περίοδο για την αρμενική οικονομία. Από το 1998, ο μέσος ετήσιος ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης της Αρμενίας ανήλθε σε 9% και οι μακροοικονομικές ανισορροπίες μειώθηκαν δραστικά. Η Αρμενία υλοποίησε επίσης με επιτυχία ένα ευρύ φάσμα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων σε τομείς όπως η φορολογία και η διαχείριση των δημόσιων οικονομικών, η αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων, οι ιδιωτικοποιήσεις και ο τραπεζικός τομέας. Πολλές βασικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στηρίχθηκαν από την Κοινότητα μέσω των προϋποθέσεων που συνδέονταν με την εκταμίευση των μη επιστρεπτέων ενισχύσεων της ΕΧΣ. Λαμβανομένων υπόψη των βελτιωμένων μακροοικονομικών αποτελεσμάτων και της προόδου των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, η Αρμενία είναι πιθανότητα πλέον σε καλό δρόμο για περισσότερο βιώσιμη ανάπτυξη.

Κατά το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου που καλύπτεται από την ΕΧΣ η επίδοση της **Γεωργίας** ως προς την υλοποίηση των πολιτικών προσαρμογής και μεταρρύθμισης ήταν απογοητευτική, παρά ορισμένες επιτυχίες (π.χ. σε ό,τι αφορά την τραπεζική νομοθεσία και εποπτεία). Ειδικότερα, μετά το πρώτο κύμα μεταρρυθμίσεων την περίοδο που κάλυπτε το πρώτο πρόγραμμα ESAF/PRGF του ΔΝΤ (1996-1999), σημειώθηκε μικρή βελτίωση μόνο ως προς την ποιότητα της διακυβέρνησης και τη μακροοικονομική (κυρίως δημοσιονομική) διαχείριση. Χωρίς το κατάλληλο πολιτικό περιβάλλον, η πρόοδος προς την ανάκαμψη της οικονομίας και την εξυγίανση στη Γεωργία υπήρξε πολύ βραδύτερη από στην Αρμενία. Ωστόσο, σήμερα, η κατάσταση είναι τελείως διαφορετική. Μετά την πολιτική αλλαγή στα τέλη του 2003, η νέα κυβέρνηση της Γεωργίας ξεκίνησε ένα ισχυρό πρόγραμμα προσαρμογής και μεταρρύθμισης με κύριο στόχο δύο τομείς όπου ασκήθηκε περισσότερο κριτική στο παρελθόν – τη διακυβέρνηση και τη δημοσιονομική διαχείριση – όπου έχει ήδη σημειωθεί αξιοσημείωτη πρόοδος τους δώδεκα τελευταίους μήνες.

Τα τέσσερα χρόνια εφαρμογής του προγράμματος ΕΧΣ στο **Τατζικιστάν,** η χώρα σημείωσε εντυπωσιακές επιδόσεις. Η γενική οικονομική κατάσταση βελτιώθηκε σημαντικά: η οικονομική ανάπτυξη πλησιάζει το 10% σε ετήσια βάση, η δημοσιονομική και νομισματική πολιτική έγινε πιο αυστηρή, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών πληρωμών περιορίστηκε και το εξωτερικό χρέος μειώθηκε σε περισσότερο ανεκτά επίπεδα. Επιπλέον, αναλήφθηκε ένας σημαντικός αριθμός διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων πρώτης γενιάς (π.χ. ελευθέρωση τιμών και εμπορίου, ιδιωτικοποιήσεις). Η Κοινότητα στήριξε αρκετές βασικές διαρθρωτικές

πολιτικές μέσω των προϋποθέσεων που έθεσε για τη χρηματοδοτική συνδρομή της. Οι οικονομικές συνθήκες προβλέπεται να παραμείνουν ευνοϊκές στο Τατζικιστάν στο άμεσο μέλλον, γεγονός που αναμένεται να διευκολύνει την εφαρμογή των περισσότερων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που προβλέπονται στο πρόγραμμα PRSP και PRGF, εφόσον συνεχιστεί η οικονομική στήριξη των διεθνών χρηματοδοτικών οργανισμών και της κοινότητας των δωρητών.

Οι ιδιαίτερες εξελίξεις για κάθε χώρα και οι σχετικές πολιτικές που ακολουθήθηκαν αυτή την περίοδο, τόσο στους τομείς της μακροοικονομικής και χρηματοδοτικής διαχείρισης όσο και για τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, περιγράφονται πιο αναλυτικά στο συνημμένο έγγραφο εργασίας της Επιτροπής.

## 5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η αξιολόγηση από την Επιτροπή των αποτελεσμάτων της εφαρμογής του προγράμματος μπορεί να συνοψιστεί ως εξής. Το πρόγραμμα ΕΧΣ βοήθησε αναμφισβήτητα την Αρμενία, τη Γεωργία και το Τατζικιστάν να προχωρήσουν στην υλοποίηση μεταρρυθμίσεων και τη βελτίωση της δημοσιονομικής τους κατάστασης, Ωστόσο, οι αρχικοί στόχοι της ΕΧΣ δεν εκπληρώθηκαν πλήρως στην περίπτωση της Γεωργίας και, σε μικρότερο βαθμό, του Τατζικιστάν. Παρά κάποιες βελτιώσεις, οι δανειακές υποχρεώσεις των δύο χωρών έναντι της Κοινότητας παραμένουν σημαντικές, και, γενικότερα, η μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη πιστοληπτική τους ικανότητα παραμένει μέτρια. Οι δείκτες του χρέους προς τα έσοδα και το ΑΕΠ παραμένουν υψηλοί μολονότι προβλέπεται ταχεία αύξηση των εσόδων σε σχέση με το ΑΕΠ. Τέλος, και οι δύο χώρες εξακολουθούν να εξαρτώνται από την εξωτερική βοήθεια για την υλοποίηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στο πλαίσιο των στρατηγικών τους και τη μείωση της φτώχειας και την ανάπτυξη.

Ωστόσο, ενόψει των πρόσφατων ευνοϊκών οικονομικών εξελίξεων στη Γεωργία και το Τατζικιστάν και της καλύτερης ποιότητας του περιβάλλοντος για την οικονομική πολιτική στις δύο χώρες, οι προοπτικές για περαιτέρω πρόοδο σε ό,τι αφορά τις μεταρρυθμίσεις και την πιστοληπτική ικανότητα βελτιώθηκαν σημαντικά. Λαμβανομένων υπόψη των παραπάνω, η εξωτερική χρηματοδοτική στήριξη των δύο χωρών έχει περισσότερες πιθανότητες επιτυχίας.

Προκειμένου να ολοκληρωθεί η ημιτελής ημερήσια διάταξη του προγράμματος ΕΧΣ, η Επιτροπή εξετάζει το ενδεχόμενο να υποβάλει προτάσεις για δράσεις παρακολούθησης και αξιολόγησης των αποτελεσμάτων. Τέτοιες δράσεις έχουν ως στόχο τη στήριξη της συνέχισης και επιτάχυνσης των οικονομικών μεταρρυθμίσεων και ειδικότερα να συνδράμουν τη Γεωργία και το Τατζικιστάν να εφαρμόσουν περισσότερο φιλόδοξες πολιτικές για τη μείωση του χρέους τους. Η Επιτροπή θα αποφασίσει αν θα υποβάλει προτάσεις για πιθανές δράσεις παρακολούθησης και αξιολόγησης μετά την προσεκτική εξέταση ορισμένων παραμέτρων, περιλαμβανομένων, πέρα από τις χρηματοδοτικές ανάγκες που συνδέονται με την πρόωρη αποπληρωμή χρέους, της συνολικής ποιότητας της οικονομικής πολιτικής, της πολιτικής βούλησης των αρχών και της συνεκτικότητας πιθανής κοινοτικής στήριξης με την παραγραφή μέρους του χρέους από επίσημους πιστωτές (στην περίπτωση της Γεωργίας).

Επίσης, σκοπεύει να ενσωματώσει πιθανές δράσεις χρηματοδοτικής παρακολούθησης και αξιολόγησης στο συνολικό πλαίσιο των σχέσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις χώρες της περιοχής και της στήριξής της προς τις οικονομικές και πολιτικής μεταρρυθμίσεις.

## ΠΑΡΆΡΤΗΜΑ

**Table 1**

**Main areas of structural conditionality in EFA programme 1998-2004**

| | Armenia | Georgia | Tajikistan |
|---|---|---|---|
| Public finances | | | |
| Tax administration | + | + | + |
| Budgetary planning (incl. MTEF) | + | | |
| Budget expenditure and treasury system (incl. arrears) | + | + | + |
| Public debt management | | | + |
| Quasi-fiscal deficits | + | | + |
| Business climate | | | |
| Improving legislation and regulatory environment | + | + | |
| International Accounting Standards | + | | + |
| Civil Service reform | | | |
| public sector employment | + | | |
| anti-corruption | + | + | + |
| Privatisation and restructuring of public enterprises | | | |
| small scale privatisation | + | + | + |
| medium and large state-owned enterprises | + | + | + |
| incl. Energy utilities | + | + | + |
| Telecommunications | | + | |
| Transport infrastructure | | + | |
| Industrial enterprises | + | + | + |
| Banking sector | | | |
| restructuring/privatisation of state-owned banks | + | + | + |
| Prudential regulations and banking supervision | + | + | + |
| Agricultural reform | | | |
| Land ownership | + | + | + |
| Restructuring of state farms | | | + |
| Trade policy | | | |
| Trade legislation | + | + | |
| Specific EU-related trade policy measures | | + | |

**Table 2**

**Overview of the Community EFA to Armenia, Georgia and Tajikistan**

in million EUR

| | Armenia | Georgia | Tajikistan |
|---|---|---|---|
| Settlement of arrears | 51 | 131 | 79 |
| New loan | 28 | 110 | 60 |
| Total grants (up to) | 30 | 65 | 35 |
| Initial tranche (disbursed simultaneously with the loan) | 8 | 10 | 7 |
| Cumulated annual tranches | 22 | 55 | 28 |
| Early debt repayment foreseen (up to) | 28 | 81 | 48 |
| Outstanding debt to EC foreseen at end of prog. | - | 29 | 12 |

**Table 3**

**Implementation of the Community EFA to Armenia, Georgia and Tajikistan - Detail**

in million EUR

| | 1998 | 1999 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | | 2005 | Total |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | | | | | Q1-Q3 | Q4 (**) | (***) | |
| **Armenia** | | | | | | | | | |
| Grant disbursement | | | | | | | | | |
| planned (*) | 8 | 4 | 5.5 | 5.5 | 5.5 | 1.5 | | | 30 |
| actual | 8 | 4 | | 11 | | 5.5 | | 1.5 | 30 |
| Early debt repayment | | | | | | | | | |
| planned (*) | | 5 | 7 | 7 | 7 | 2 | | | 28 |
| actual | | 5 | | 14 | | 7 | | 2 | 28 |
| **Georgia** | | | | | | | | | |
| Grant disbursement | | | | | | | | | |
| planned (*) | 10 | 9 | 11.5 | 11.5 | 11.5 | 11.5 | | | 65 |
| actual | 10 | 9 | 6 | | | | 6.5 | | 31.5 |
| Early debt repayment | | | | | | | | | |
| planned (*) | | 10 | 15.5 | 18.5 | 18.5 | 18.5 | | | 81 |
| actual | | 10 | 8 | | | | 6.5 | | 24.5 |
| **Tajikistan** | | | | | | | | | |
| Grant disbursement | | | | | | | | | |
| planned (*) | | | 14 | 7 | 7 | 7 | | | 35 |
| actual | | | 14 | | 7 | | 7 | 7 | 35 |
| Early debt repayment | | | | | | | | | |
| planned (*) | | | 12 | 12 | 12 | 12 | | | 48 |
| actual | | | 8 | | 8 | 8 | 8 | | 32 |

(*) For years 2001-2004, in Memoranda of Understanding concluded in 2000-2001.

(**) Operations under preparation. Payments to be made before the end of 2004.

(***) Payments to be made un 2005 based on budgetary commitments to be made in 2004 (Q4).

**Table 4**

**Implementation of Community EFA to Armenia, Georgia and Tajikistan - Summary**

in million EUR

| | | Made 1998-2004 | | Under prep. | Commitment | Total |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Initial tr. | Annual tr. | 2004 | foreseen (2004) | |
| **Armenia** | | | | | | |
| | grant disbursements | 8 | 20.5 | | 1.5 | 30 |
| | early debt repayments | | 26 | | 2 | 28 |
| pm - | outstanidng debt to EC (end programme) | | | | | - |
| **Georgia** | | | | | | |
| | grant disbursements | 10 | 15 | 6.5 | | 31.5 |
| | early debt repayments | | 18 | 6.5 | | 24.5 |
| pm - | outstanidng debt to EC (end programme) | | | | | 85.5 |
| **Tajikistan** | | | | | | |
| | grant disbursements | 7 | 14 | 7 | 7 | 35 |
| | early debt repayments | | 16 | 8 | 8 | 32 |
| pm - | outstanidng debt to EC (end programme) | | | | | 28 |
| **Total** | | | | | | |
| | grant disbursements | 25 | 49.5 | 13.5 | 8.5 | 96.5 |
| | early debt repayments | | 60 | 14.5 | 10 | 84.5 |